

mišljenja i komentari

Oko kere pa na mala vrata iliti gluhe uši

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

“Gadno sam se namučio s ovom člankom, a posebno s ova dva broja. Jedva sam ih pronašao u desetoj enciklopediji”, potužih se Dragutinu Brigljeviću, tadašnjem glavnom uredniku *Modre laste*. (Bio sam tada još sasvim mlad, nedavno sam diplomirao i počeo pisati svoje prve znanstvenopopularne članke.) “Eh”, nato će urednik, “pa mi smo to znali riješiti već u osnovnoj školi. Imali smo jako strogog učitelja koji je dijelio jedinice za samo jedan krivo napisani ‘č’ ili ‘ć’. Dosjetili smo se jadu pa smo pisali sastavke u kojima nije bilo nijedne riječi sa ‘č’ ili ‘ć’. Ono što ne znate ne morate reći! Tko će od čitatelja primijetiti da tih brojeva nema?”

Dobar savjet zlata vrijedi, a taj i više od zlata. Mnogo mi je pomogao u pisanju – i ne samo u pisanju. Kada spremam predavanje jasno odredim što znam, a što ne znam ili – točnije – o čemu ne mogu reći sve što bi trebalo reći. Pa ono što ne znam jednostavno propustim reći, umjesto da petljam – kao što to ponekad čine nevjere – na zgražanje ili zabavu (ovisno o raspoloženju) nazočnog slušateljstva. Konačno, nikada o nečemu ne možeš sve reći, pa svako izlaganje na ovaj ili onaj način leži na odabiru činjenica.

Iako je dobar savjet zlato, nije zlato – da se osvrnemo na jednu drugu poslovicu – sve što sija. Jer ponekad nije dobro propustiti ono što ne znamo, jer možda je upravo ono što ne znamo najbitnije za ono o čemu govorimo. No da ne duljim: krenimo *in medias res*, u srž stvari.

Ima tome dosta vremena da me je jedan mladi kolega, Tomislav Portada upozorio da se u *Narodnim novinama* nalazi “Popis opojnih droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti opojna droga te tvari koje se mogu uporabiti za izradu opojnih droga” i da taj popis, koji nije ništa drugo do popis trivijalnih i sustavnih imena kemijskih spojeva, ne samo da očito nije pisao kemičar nego ga nijedan kemičar, što je još očiglednije, nije ni pogledao. Riječ je naime o nekakvom čudnom konglomeratu engleskih i hrvatskih imena, no što je najgore, to nije popis objavljen uz članak u novinama ili u stručnom časopisu nego kao dio zakonskog propisa. I što iz toga slijedi? Prvo, hrvatski se zakoni mogu pisati samo hrvatskim jezikom. A drugo – još gore – moguće je zamisliti situaciju da nekog dilera hoće osuditi zbog trgovanja drogom, a ovaj se brani (i obrani!) da te droge u zakonu nema. *Nulla crimen sine lege*, stara je maksima Rimskoga prava, pa ako ima do brog odvjetnika (kojeg je platio novcem od droge) naš se diler može još i izvući...

I što sad? Ja sam na taj slučaj reagirao člancima u *Prirodi* i *Farmaceutskom glasniku*, a mladi je kolega, ne budi mu teško, poduzeo i dalje korake. Evo što mi Tomislav Portada piše elektronskom poštom poslanom 26. studenoga 2004:

“Kao što sam Vam bio pričao, nakon što Ministarstvo zdravstva nije reagiralo na moje pismo bivšem ministru Vlahušiću, Vaše članke i pismo prof. Cvitaša [tadašnjeg predsjednika Hrvatskog kemijskog društva], poslao sam Ustavnom sudu Prijedlog pokretanja

postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom i zakonom spornog popisa zbog formalne suprotnosti čl. 12 st. 1 Ustava kojim se hrvatski jezik određuje kao službeni jezik u RH. U Prijedlogu sam naveo i suprotnost s još nekim odredbama Zakona o suzbijanju zlouporabe opojnih droga...”

Čitatelj će sada reći: nakon što ih je Raos opraio u tisku, nakon što je Tomislav Cvitaš službeno protestirao u ime Hrvatskog kemijskog društva, a Tomislav Portada pokrenuo postupak pred najvišim zakonodavnim tijelom Lijepe naše da se konačno nešto lijepo dogodio. Da su, naime, iz Ministarstva zdravstva nazvali Katedru za organsku kemiju Medicinskog fakulteta (ili bilo kojeg fakulteta na kojem se predaje kemija) i zamolili nekog od tamošnjih nastavnika da napravi stručnu lekturu spomenutog zakonskog akta. Koliko bi to trajalo? S obzirom da je riječ o nekih stotinu imena ne više od dva dana. Koliko bi to stajalo? Tristo kuna, dvjesto kuna – možda ništa.

Ali ništa od toga.

U spomenutom dopisu Tomislav Portada me upozorava na novi popis u *Narodnim novinama* (<http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2004/2865.htm>) u kojem su – gle čuda! – uz “međunarodno nezaštićeno ime (hrvatski)” navedeno još i međunarodno nezaštićeno i kemijsko ime, oba na engleskom jeziku. “Kemijskog imena na hrvatskom jeziku NEMA!”, piše Portada. “Zašto? Znači li to kako Ministarstvo smatra kako su kemijska imena neprevediva na hrvatski, ili da u čitavom Ministarstvu nema niti jedne osobe koja bi bila dovoljno stručna da to učini?”

Da takve osobe u rečenom ministarstvu nema, jasno je kao bijeli dan. No što je još gore, u čitavom tom ministarstvu nema ni osobe dovoljno stručne da ta engleska imena prepíše. Da, dobro ste čuli – prepíše. Jer taj popis na engleskom jeziku vrvi tipografskim pogreškama koje bi svaki kemičar uočio, što se kaže, iz aviona. Sastavljaču popisa nije recimo jasno završavaju li imena funkcijskih skupina nastavkom -yl ili -yi, npr: “3-allyl-1-mehyi-4-phenyl-4-propionoxypiperidine”, a vidi se iz rečenog primjera da prepisivaču nije jasno gdje u kemijskim imenima treba stajati razmak, a gdje ne. Još je gori primjer “(+)-4-[2-methyf-4-oxo-3,3-diphenyl-4-(1-pyrrolidinyl)butyl]morpholine” u kojem se rečeni sufix pojavljuje u tri forme: -yl, -yi i -yf. Ako ste mislili da je time iscrpljeno svo bogatstvo jezične tvorbe, moram vas upozoriti i na oblik nastavka -yt koji se pojavljuje u sustavnom imenu difenoksina i dime-noksadola te nastavak -yi u imenu levorfanola i 3-metilfentanila. Saznajemo i to da se “carboxylic acid” može pisati i kao “carboxyiic acid”, a “alfa” i “α” i “a”. Uzmemo li u obzir da korektnost zahtijeva da se neke oznake pišu koso, druge masno teško da ćemo u čitavom tom velebnom popisu pronaći ijedno ispravno napisano kemijsko ime.

Jedan je propis ušao oko kere (hrvatskog jezika) na mala vrata (engleskog jezika) u naš zakon. No na malim vratima ipak je nekoga bilo: naši kemičari – Bogu hvala – znaju engleski.